

חנוכה -

מבוץ לאור ובחזרה

רעיונות לפעילויות ומערכי שיעור לכיתות א'-ג'

מבוא

מטרות:

- חיבור לחג וסמליו תוך חיבור לערכי סביבה
- העלאת המודעות לשימוש חוזר וצמצום צריכה
- הבנת האפשרות שניתן לשמח ולשמוח ללא צריכה
- הגברת החשיבה היצירתית
- שיפור מיומנויות עבודה בקבוצה ושיתוף פעולה
- יצירת חלופות פחות חומריות לקניית חנוכיה
- חיבור רגשי לטבע וליצירה בטבע
- חשיבה על אור וחושך ומשמעותם

חנוכה הוא חג שיכול להתחבר לנושאים וסוגיות הקשורים למשבר האקלים וסביבה בכלל בדרכים שונות. הרשת הירוקה מציעה רעיונות כיצד לחבר את החג הנחמד והאהוב הזה לתכנים ולרעיונות גדולים של שמירה על הסביבה שלנו, לשאול שאלות כמו "מהו אור? לשם מה החושך?" ולחבר את הג לערכים משמעותיים נוספים.

הפעילויות המוצעות מקדמות גם מיומנויות של המאה ה-21 כגון חשיבה יצירתית, יכולת עבודה בקבוצה ושיתוף פעולה, חיבור לטבע ולמה שסביבנו ועוד. אלה מיומנויות חשובות גם בהקשר של התמודדות עם משבר האקלים, מכיוון שהן מקנות חוסן נפשי ויכולת התמודדות עם מציאות משתנה.

*חילקנו את הפעילויות לכאלה המתאימות לכיתות א-ג, ולכיתות ד' ואילך, אך כמובן שאפשר לקחת מכאן ומכאן לגילאים השונים.

א. הכנת חנוכיות בטבע

נסביר לתלמידים שכל שטחי הטבע הנמצאים בעיר נקראים 'טבע עירוני'. טבע עירוני חשוב לנו מאוד כי הוא מאפשר לנו ליהנות מהטבע בקרבת הבית, מווסת את הטמפרטורה, עוזר בסנינון זיהום אוויר ומייצר בית גם לבעלי חיים ולצמחים רבים ומאפשר מעבר שלהם ממקום למקום.

בניית חנוכיות חלופיות מבוץ וחומרים טבעיים, ללא נרות אמיתיים, שיעמדו בחצר ביה"ס ויתכלו בהתכלות טבעית במהלך הזמן. בנוסף ניתן להכין חנוכיות ממש, עם מקום לנרות, אם מעוניינים בכך.

ערכים: יצירה, שמירה על הסביבה, צמצום צריכה וחיסכון במשאבים.

דוגמא לחנוכיה מהטבע

מהלך הפעילות:

מיקום: פתיחה בכיתה ואז יציאה החוצה לעשות יצירה מבויץ וחומרים טבעיים בחוץ

חומרים:

- איסוף חומרים מהטבע להכנת חנוכיות טבעיות ומחומרים בשימוש חוזר – ענפים עבים, בויץ, עלים, ועוד
- מים זמינים ליצירת בויץ
- דפים וכלי כתיבה לשרטוט התכנון
- טלפון לצילום התוצרים

פתיחה:

אפשר לשאול: מה אתם מכירים בחנוכה? איזה סמלים יש לחג?

התשובות חנוכה, סביבון, לביבות, סופגניות, דמי חנוכה... שאלה: איזה חנוכיות מכירים? מה יש לכם בבית? לרוב אלה יהיו חנוכיות קניות. אפשר לבקש להביא חנוכיות או תמונות של חנוכיות מהבית.

נסביר: היום נצא החוצה ונראה איך אפשר להיעזר בטבע סביבנו כדי להכין חנוכיות מסוג אחר... מעין פסלים בצורת חנוכיות.

תכנון:

המורה תחלק לקבוצות של כ-4 תלמידים. בכל קבוצה יושבים וחושבים על רעיונות איך רוצים שהחנוכה של הקבוצה תיראה. האם עגולה, שבעת קנים, ארוכה וכולי. אפשר להראות דוגמאות לצורות שונות של חנוכיות או להשאיר את זה לדמיון של התלמידים. התלמידים ישרטטו את התכנון הראשוני שלהם ויקחו את זה איתם החוצה. בשטח מותר יהיה לשנות בהתאם למה שלקטו ומצאו.

יציאה החוצה:

כללי התנהגות בחוץ: לפני שיוצאים מהכיתה, כדאי להסביר את כללי ההתנהגות כשיוצאים החוצה, איך יוצאים בשקט ובמסודר מהכיתה לנקודת המפגש בחוץ, בצורה שלא תפריע לשאר הכיתות. כדאי להסביר מה הולך לקרות בפעילות, ומתי חוזרים לכיתה, ואיך חוזרים בצורה מסודרת ושקטה (או שנשארים בחוץ עד ההפסקה, גם זו אפשרות). כשהתלמידים יודעים מה צפוי ומה מצופה מהם, יקטנו בעיות המשמעת ויגדל שיתוף הפעולה.

נסביר שעכשיו יוצאים לאזור שבו יש אפשרות לעבודה עם בויץ, ענפים ועלים. כולם יאספו בשטח ענפים ועלים וכל חומר טבעי שנראה לתלמידים מתאים להכנת חנוכיות, ונרכז אותם במקומות שונים לפי הקבוצות.

יציאה החוצה – כולם יוצאים יחד עד למקום הפעילות, אפשר שם לאסוף את כולם, לחזור בקצרה על המשימה ולצאת לדרך בקבוצות הקטנות. לאחר שיוצאים ואוספים

חומרים, כל קבוצה מתחילה לבנות את החנוכה שלה בשטח.

בסיום:

עושים תערוכה של חנוכיות מהטבע. כל קבוצה מציגה את החנוכה שלה ומצטלמת לידה בתמונה קבוצתית. אפשר לשיר שירי חנוכה ליד החנוכיות ולעשות "מסיבת חנוכה בטבע". את התמונות אפשר לשלוח להורים עם הסבר על משמעות הפעילות, הצעות לשיח עם הילדים בנושא של חיבור לטבע, צמצום צריכה והנאה מהטבע ומהדברים הקטנים, וכד'. את החנוכיות משאירים בחוץ ומסבירים לילדים שהמטרה היא לראות איך משהו המיוצר מחומרים טבעיים, מתכלה עם הזמן וחוזר להיות חומר טבעי.

ב. הכנת נרות מדפי דונג

נכין נרות מדפי דונג דבורים (או שעוות דבורים) ונדליק נרות דונג. נחפש ונמצא משמעות נוספות לשיר "באנו חושך לגרש" ולמושגים אור וחושך. נרות מדפי דונג הם תחליף טוב לנרות הרגילים העשויים מפראפין, שהוא תוצר לוואי של תעשיית הנפט. פראפין, העשוי מדלקי מאובנים, לא בריא לנשימה וגם לא אקולוגי. דפי הדונג הם מוצר בריא, טבעי, ומתחדש.

חומרים:

- דפי דונג דבורים
- חוט לפתילים
- מספריים
- מפזר חום או פן לשיער לחימום הדפים
- קרטונים של דגני בוקר שנאספו מבעוד מועד
- מגנטים להדבקה (לא חובה)
- כלי כתיבה כגון טושים, צבעים
- שבלונה של נר

מהלך הפעילות:

נראה לילדים את הדפים, ניתן להם לגעת, להריח ונשאל: ממה נראה לכם שהם עשויים? לפי ניחוח עדין של דבש אפשר להבין, שזה עשוי מדונג שדבורים מכינות כחלק מייצור הדבש בכוורת. אפשר להתבונן בצורות המשושים

להדביק מאחורה מגנטים או לניילן ואפשר פשוט להשאיר ככה. זו יכולה להיות גם סימניה לספר.

ג. אור וחושך ומשמעותם בטבע

הנבטת תפוחי אדמה ויציאה מחושך לאור.

חומרים:

- תפוחי אדמה עם "עיניים" שנבטו, שאפשר יהיה לשתול באדמה בעציץ בכיתה או בחוץ
- סכין לחיתוך
- עציץ או מקום בחוץ לשתילה
- שמיות או שקי שינה

נחתוך את תפוחי האדמה עם ה"עיניים". נטמון באדמה את החתיכות ונסביר שעל "עין" כזו אמורה לנבט בהמשך. מומלץ לעקוב אחרי הנביטה.

בשיעור נדבר על כך, שבעצם כל הצמחים מתחילים לגדול מתחת לאדמה בחושך, ורק כשהם נובטים הם עולים אל האור.

אפשר לשאול: איך תינוק גדל בהתחלה לפני שנולד? האם הוא נמצא בחשיכה במשך 9 חודשים, ורק אז יוצא לאור ולאוויר העולם? גם פרפר – כיצד מתחיל? הזחל הופך לגולם, מתפתח בחושך בתוך הגולם והופך לפרפר שיוצא רק כשמוכן.

ומתי לנו חשוב החושך? בלילה, כשאנחנו ישנים, חשוב לישון וחשוב שיש לילה חשוך בשביל לישון ולקבל כוחות בשביל היום הבא. אז חושך הוא טוב וחשוב.

אפשר להביא שמיכה או שק שינה, ולתת לילדים להתכרבל בתוכו כולל הראש, ולנסות להיות רגע בחושך בתוך השמיכה או שק השינה. האם אפשר להירגע ולהינות מהחושך? שיחה על התחושות שזה מייצר.

אנחנו רואים שכל הדברים גדלים קודם בחושך ואוגרים כוח ורק אח"כ יוצאים לאור.

ולמה האור טוב? התלמידים יכולים לספר על תחושות טובות שיש להם כשמואר. אפשר לדון בכך, שהחושך יכול להיות מפחיד לפעמים, אבל אם מבינים שהוא חשוב ממש לכל היצורים החיים, אז אולי אפשר לפחד ממנו פחות.

שבדונג, להריח, למשש את המרקם הנעים, ולשאול את התלמידים: מה עוד חוץ מדונג מכינות הדבורים? למה הן חשובות לעולם?

אפשר להראות **סרטון על הדבורה** וכיצד היא חיה ומכינה דבש (בדקה 3:00 רואים חלת דבש שדומה לדף הדונג), ולקיים שיח בנושא הדבורים וחשיבותן לעולם. הדבורים מאביקות את רוב הצמחים ועוזרות להם להתרבות ולייצר פירות. בלי הדבורים לא היה לנו ולשאר בע"ח בטבע מזון.

הכנת נרות: מצורף **סרטון הדגמה** של מיכל ליון, שמסבירה בדיוק מאיפה קונים את דפי הדונג ומה צריך כדי להכין ואיך להכין.

אם מסובך מדי להכין הכל עם התלמידים, המורה יכולה להכין מראש ולהביא לכיתה, לספר ולדבר על זה ולהדליק ביחד נרות חנוכה, עם כל היתרונות שכתבנו למעלה (מחומר מתחדש וטבעי, ולא תוצר של תעשיית הנפט, שאינו בריא).

אפשר לשיר את "באנו חושך לגרש" (מילים: שרה לוי תנאי, לחן: עמנואל עמירן), ולהמשיך לפעילות בעקבות המילים:

"כל אחד הוא אור קטן וכולנו אור איתן סורה חושך, הלאה שחור סורה מפני האור"

אפשר לשאול את התלמידים: מה זאת אומרת שכל אחד מאיתנו הוא אור קטן? שיח על כך שכל אחד מאיתנו מביא איתו אור לעולם, למשל אם הוא עוזר לחבר/ה, אם שומר על הסביבה, אם מתחשב במישהו או בבעל חיים, כל דבר טוב שעושים מביא אור.

ומה הכוונה בשורות "סורה חושך, הלאה שחור/ סורה מפני האור" – מה קורה כאשר עושים דברים טובים ומביאים אור? זה מסלק את הבעיות, ואת החושך, ומביא טוב לעולם. אפשר לפתח שיח, לבקש דוגמאות, המורה יכולה לשתף משהו טוב שעשתה ושהשפיע לטובה. כל תלמיד/ה יכולים שבת לחשוב על דבר טוב שהם עשו למען מישהו או משהו, או משהו טוב שהם יודעים לעשות שמשמח אחרים ולכתוב אותו. המורה תעבור ותעזור למי שקשה לו למצוא מה לכתוב. לכל אחד ואחת יש משהו טוב, לפעמים צריך עזרה לראות את זה. גם דבר קטן וסמלי הוא נהדר.

כל תלמיד/ה יקחו קרטון דגני בוקר (שימוש חוזר), יצייר נר על הקרטון לפי השבלונה ואז יגזור לפי הצורה את הנר. בתוך הנר אפשר לכתוב ו/או לצייר "מה האור שלי?" ולכתוב את מה שכתבו על עצמם, לקשט ולצייר. אפשר

